

רשק
שיעורי
תורה

היבולי תורה

ערש"ק במדבר א סיון תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין צא ירושלמי: דמאי יז

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית..

ברש"י: מתוך חיבתן לפניו מונה אותם בכל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם.

כבר הקשו על רש"י, כי לפי מה שפירש בפרשת כי תשא (ל טו), ששני המנינים המנין שבתחלת נדבת המשכן, והמנין האמור כאן סמוך לאחר הקמת המשכן היו אצל שנות האנשים בשנה אחת, ולפיכך היה מנין בני ישראל שוה בשניהם שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, איזה תועלת יש במנין השני כאשר ידוע מראש שתוצאותיו תהיינה שוות למנין הקודם. ויש מתרצים שבמנין הראשון נמנו כל ישראל לגלגלתם בלי חלוקה לשבטים, עכשיו כשבאה העת להחלק לדגלים, היה הצורך לשם כך במנין נוסף 'למשפחתם לבית אבתם'.

לפי הסבר זה, נוכל ליישב דקדוק בפרשה שעמד בו בעל הטורים. תמיהתו של בעל הטורים היא, מדוע הפסוקים המסכמים את מספר השבטים פותחים כולם באות ל', 'לבני שמעון', 'לבני גד', רק בשבט נפתלי נאמר 'בני נפתלי בלי ל'. אולם לפי שאמרנו שהתוצאות הכלליות של המנין היו ידועות מראש, שכבר ידעו מהמנין הקודם של נדבת המשכן את מספר בני ישראל, והמטרה של מנין זה היתה רק ללמוד לדעת את המספר כל שבט ושבט, לא היה צורך למנות את כל השבטים, כי את מנינו של השבט האחרון אפשר היה לדעת על פי חשבון. לכן בשבט נפתלי נאמר 'בני נפתלי בלי ל', לפי שלא עבר על הפקודים, ומנינם נקבע על ידי הפחתת מספר הנמנים באחד עשר השבטים הראשונים, מהסכום הכללי של שש מאות אלף שלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהיה ידוע מהמנין הקודם. אין לתמוה מדוע דוקא שבט נפתלי היה זה שלא נפקד, והרי אפשר היה לדלג על שבט אחר ולדעת את מנינו על פי חשבון זה, כי התשובה לזה ברורה, כי לפי סדר הדגלים היה נפתלי האחרון שבשבטים, ולפיכך נפל בחלקו להיות השבט שמספרו יקבע על פי חשבון ולא ע"י מפקד.

אולם פירוש זה ליתא מעיקרו, והוא נסתר מהמבואר בפסוקים שלפנינו. כי הרי בסוף המנין נאמר 'אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו היו', ולכאורה המלים 'איש אחד לבית אבתיו', מיותרות ומה שמיענו הפסוק בהן. ויש לבאר שבה הכתוב ללמדנו שלא היו שנים עשר הנשיאים כולם במנין כל שבט ושבט, אלא שכל נשיא השתתף רק במנין בני שבטו, וזה פירוש הפסוק 'איש אחד לבית אבותיו', שלכל שבט היה במנינו איש אחד מתוך שנים העשר. והשתא אי נימא שבני נפתלי לא נמנו כלל ומספרם נודע מתוך החשבון, לא היה צריך נשיאים להיות בתוך שנים עשר הנשיאים. מתוך שגם אחירע בן עינן היה בתוך הנשיאים הפוקדים, וגם בו נאמר 'איש אחד לבית אבותיו היו', בעל כרחך שכל ישראל נמנו בלי יוצא מן הכלל, וגם שבט נפתלי היה בין הנמנים.

אין לך מעתה לפרש בטעם המנין רק כמו שפירש רש"י, שכל תכלית המנין היתה רק 'מתוך חיבתן'.

ע"פ יעלת חן

נושאי הדף בעלון

אם יש ענין לשייר מעט מפתו לברכת המזון.....סנהדרין צא

מצות כבוד מלכים דאורייתא או דרבנן.....סנהדרין צב

עלייה לתורה לבעלה של יולדת.....סנהדרין צג

כפרה לשולח שליח אחרי שהשליח ביקשו שישלחנו ומת השליח בדרך.....סנהדרין צד

מינוי בן גרים לרב.....סנהדרין צה

איסור שקר דאורייתא בדבר שאינו מזיק לשום אדם.....סנהדרין צו

סדר הזכרות 'הרחמן' בסוף ברכת המזון.....סנהדרין צז

כפתור ופרח.....עמוד 5

אם יש ענין לשייר מעט מפתו לברכת המזון

בהגהות היעב"ץ (ברכות מב. בתוס' ד"ה סלק) הקשה על מה שכתבו התוס' (שם) שהמנהג היה בזמן הגמרא שהיו מסלקים את השולחן לפני ברכת המזון, שהרי בסוגיין מבואר שצריך לשייר מהפת בשעת ברכת המזון. ותיירץ שמה שאמרו בסוגיין שמי שאינו משייר מפיתו אינו רואה סימן ברכה, הוא במי שאכל כל מה שהביאו לפניו ולא השאיר אחריו ברכה. אבל המשייר ולא אכל הכל וסילק את מה ששייר לפני ברכת המזון אין שום פסול בדבר. ומכל מקום נהגו עכשיו העולם שלא לסלק הלחם לפני ברכת המזון, שטוב יותר להניחו לפניו בשעת הברכה כדי שתחול הברכה על הפת, כמו שנאמר (מלכים ב' ד ב) לענין אסוך השמן שחלה הברכה על מה שכבר היה ולא במקום ריקן, וכתב שכן משמע בזוהר בכמה מקומות (ראה ח"א פה.).

ובבן איש חי (שנה ראשונה שלח ס"ג) כתב, שמאחר שברכת המזון עושה תיקון גדול על השולחן, לכך הזהירו חז"ל את האדם לשייר פת על שולחנו בעת ברכת המזון, ובזוהר הקדוש החמירו בזה, והסמיכוהו על הפסוק 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא' (שמות כו.).

ובבני ציון (סי' קפ סק"ב) כתב שנראה שהטעם שצריך לשייר פת בשעת ברכת המזון הוא כדי שיהא מזומן לעניים, ואע"ג שרש"י (ד"ה כל) פירש הטעם משום שנאמר (מלכים ב' ד מג) 'אכול והותר', אבל אח"כ פירש (ד"ה והא) שהטעם שיש לשייר פת הוא כדי שיהיו מזומנים לעני. וביאר שהדבר תלוי במשא ומתן בסוגיא, שבתחלה פירש רש"י הטעם משום אכול והותר, דהיינו משום סימן ברכה, שכן משמע מפשטות דברי ר"א 'כל שאינו משייר אינו רואה סימן ברכה', שמשמע שצריך להותיר כדי שתחול עליו הברכה. אבל לאחר שאמר ר"א שכל המשייר פתיתים על שלחנו כאילו עובד ע"ז, שוב א"א לפרש הטעם שצריך לשייר משום סימן ברכה, שכן העורכים לגד שולחן היו עושים כן משום סימן ברכה, ולכן צריך לפרש הטעם שצריך לשייר כדי שיהיו מזומנים לעניים, ולכן במסקנת הסוגיא שינה רש"י וכתב שהטעם הוא כדי שיהיו מזומנים לעניים.

ובאוצר כל מנהגי ישורון (סי' ב ס"ד) כתב טעם להשאר את הלחם על השולחן, כי החוקרים כתבו שהשחורים והפראים מאמינים שאסור להם להשאיר שריד ופליט מן הסעודה, כי פתיתי הלחם והפרורים הנותרים ימשיכו אחריהם את הרוחות ואת המזיקים לעשות עמהם רעה, ולכן אמרו חז"ל להניח דווקא פת אחר האכילה, משום התנגדות להראות שאין אנו מאמינים בהבל פיהם. ומניחים כזית שהוא דבר הנראה לכל, משום פרסום.

ובספר נגיד ומצוה (סוד הקידוש של לילה, כג:) כתב בשם הרח"ו שהאר"י היה משאיר בליל שבת [לא רק פת אלא גם יין, והיה משייר] מעט יין בכוס של קידוש עד סעודה של שחרית, וכן בכל כוס של ברכה.

מצות כבוד מלכים דאורייתא או דרבנן

בשו"ת חתם סופר (ח"א או"ח סי' קנט) כתב שבמדינת ריי"ך [מזרח גרמניא] היו מברכים בזמנו ברכת 'שחלק' על כל דוכסיהם, מפני שהמדינה היא של הדוכסים ואין עליהם שום אימת מלך העומד מעליהם. ולדבר זה יש משמעות גם בנימוסיהם, שחוק הוא אצלם שאין המלך מתחתן אלא במלך אחר, ולענין זה נחשבים דוכסי רייך כמלכים ממש ויכולים להתחתן עמם, וגם בניהם נקראים פרינצן [נסיכים] כמו בני מלכים, וזה ידוע לכל מי שידוע קצת בנימוסי מדינות.

וכתב עוד שכל מלך שמברכים עליו מחויבים מן התורה בכבודו לנהוג כבוד במלכות, כמו שראינו במשה רבינו ע"ה שאמר 'וירדו כל עבדיך אלה אלי' (שמות יא ו) ולא אמר 'וירדת אלי והשתחית לי' לפי שהיה צריך לנהוג כבוד במלכות (ראה זבחים קב. ומנחות צח.), וכן הזהירו הקב"ה ויצוהו על פרעה שינהוג בו כבוד (שמות יג) כמו שפירש רש"י (שם), וכן נאמר באליהו ששינס מתניו וירץ לקראת אחאב (מלכים א' יח מו) וכמו שלמדו משם בגמרא (זבחים שם) שצריך לנהוג כבוד במלכות. וכל אלו לא כבדו את המלכים משום שחששו מהמלך שימיתם, אלא משום חוק החיוב שציותה התורה לכבד את המלכים.

ועל פי זה דן החתם סופר אם מותר להסתפר לכבוד מלכות בזמן האסור בתספורת [ראה **שו"ת נודע ביהודה** (מהדו"ק סי' יג, מהדו"ב סי' צט-קא), ומה שהאריך בזה בשדי חמד (חווה"מ ס"א אות א)], כיון שהתספורת היא מכבוד המלכות, כמו שנאמר לענין יוסף 'ויגלח ויחלף שמלותיו' (בראשית מא יד). ומבואר שדעת החתם סופר היא שמצות כבוד המלכים היא מצוה מן התורה.

ועוד נשאל **החתם סופר** (שו"ת חו"מ סי' קצ) מקהילת וויען שהקיסר עמד לבקר בעירם, והכינו הכנה גדולה בבית הכנסת הקדושה שלהם שמה בשירי הלל ותודות לה' על כל הטוב ולהתפלל על העתיד לחיי המלך ובניו, ודן החתם סופר אם אמנם מחויבים בכבוד המלך. וכתב שחייבים אנחנו עדת ישראל לאחוז במצוה רבה הגדולה הזאת מצות כבוד המלך ביתר שאת ויתר עוז על כל העמים, אשר היא מצוה שכלולים בה גם מצוה שכלית ונימוסית לנהוג כבוד במלך אשר במשפט יעמיד ארץ, ובנוסף יש עלינו בה גם מצוה שמעית שנצטוינו בתורתנו הקדושה, כי הקב"ה ציוה את משה רבינו ע"ה על פרעה מלך מצרים לנהוג בו כבוד אף על פי שהוא הרשיע לעשות עמנו רעה, ואליהו הנביא רץ לפני אחאב אשר היה עובר על כל התורה, ואף על פי כן היה חייב לנהוג בו כבוד גדול, כי היא מצוה שמעית ולא רק שכלית. והעובר על זה הוא אצלינו כמי שלא הניח תפילין.

אמנם **במחצית השקל** (או"ח סי' רכד על המג"א סק"ז) כתב שאין חיוב לטרוח ולראות את מלכי אומות העולם כדי לכבדם, ואפילו כשמדבר עמם וצריך לחלוק להם כבוד, אין זה אלא ממדת דרך ארץ, כיון שהקב"ה חפץ בכבודם.

עלייה לתורה לבעלה של יולדת

וכתב בתורת חיים שנראה לבאר בזה מה שנוהגים שמי שילדה אשתו, כשעומדת אחר לידתה והולכת לבית הכנסת, אז בעלה קורא בתורה, ויש מקומות שהגבאי מחוייב לקרותו. והוא לפי שהאשה צריכה להודות על הנס שילדה בשלום, והמנהג בכל החייבים לברך 'הגומל' שמברכים בשעה שקורא בתורה לפרסם הדבר, וגם כשאומר 'ברכו את ה' המבורך' וכו' הרי זה כהודאה כיון שברכה והודאה כאחד הם, ונמצא שעל ידי שברך הבעל 'ברכו' בקריאת התורה יצאה האשה ידי חובתה בברכת 'הגומל'.

ויש למנהג זה סמך במזמור לתודה, שנאמר (תהלים קד) 'הודו לו ברכו שמו', ורומז שאפשר להודות גם על ידי אמירת 'ברכו'. ולפי שאין אשה קוראה בתורה לכך בעלה מודה תחתיה. ולפי זה צריך הבעל להתכוין לכך כשאומר 'ברכו את ה' המבורך', שנותן ברכה והודאה לה' בשביל אשתו. ובזה יצאה האשה ידי חובתה, כמו שנתבאר שבברכת הודאה אם בירך אחר בשביל חבירו יצא, וכל שכן בבעל ואשה שכגוף אחד הם, וכל שכן כשהאשה אומרת אמן על ברכתו, שנפטרת בזה מלהודות.

ובאליה רבה (סי' ריט סק"ה) הביא דברי התורת חיים, והביא עוד (שם ס"ק יב) **שבכנסת הגדולה** (שם הגב"י) תמה על המנהג שאין הנשים מברכות 'הגומל', וכתב שגם הנשים יברכו ברכת הגומל בפני עשרה ולפחות בפני איש אחד או נשים, ואם בירכה בינה לבין עצמה יוצאת. ובאליה רבה כתב שכיון שעיקר עונשה של אשה הוא בשביל בעלה, לכן יותר טוב שהבעל יאמר עבורה 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גמלך' וכו', והיא תענה אמן, ואף על פי שהעלה (שם ס"ק יא) שאוהביו וקרוביו לא יברכו עליו לכתחילה, מכל מקום בזה יש לסמוך על הפוסקים שמברכים, שאשתו כגופו. והביאו במשנ"ב (ס"ק יז).

ובשער אפרים (שער ד סכ"ח) פסק שבעלה של היולדת העולה לתורה בשבת הראשונה שהולכת היולדת לבית הכנסת, אינו מברך ברכת הגומל, ומכל מקום כשאומר ברכו יש לו לכון שנותן הודאה בשביל אשתו, ואם האשה נמצאת שם בשעה שעולה בעלה לתורה, טוב שתכוין דעתה לשמוע כשאומר הברכות ותענה אמן. וביאר בפתי שיערים (ס"ק כא), שמעיקר הדין יש לנהוג כמו שכתב בא"ר שיאמר לה בעלה 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גמלך', כיון שברכה זו היא חובה על הנשים כמו על האנשים. אלא שקיצר בדבר ולא כתב שמעיקר הדין צריכה האשה לברך, כיון שבני אדם מזלזלים בברכה זו מתוך קלות דעת כמו שמקילים בכמה עניינים, ואין נוהגים שהנשים תברכנה, וכיון שקרוב שלא ישמעו מאחר שלא הורגלו בכך, מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים.

ובקצות השולחן (סי' סה בדה"ש סק"ז) כתב שמנהג העולם [בא"י] שנשים יולדות מברכות, ועושים מנין בבית היולדת לתפילת מעריב, ואז מברכת. וציון לדברי **השדי חמד** (מערכת ברכות סי' ב) שגם בלילה יכולים לברך. **ובשו"ת מנחת שלמה** (תניינא סי' ס אות י) כתב שהטעם שנשים אינן נוהגות לברך הוא מפני הצניעות שכבודה בת מלך פנימה, ורק ביולדת הואיל וכרגיל הקרובים מתאספים בבית וגם חייבת בקרבנות, רבים נוהגים בירושלים בברכה זו, ויש שרק באות לביהכ"ס לשמוע 'ברכו', אבל במפלת אע"ג שחייבת בקרבן, מכל מקום כיון שאין כלל אסיפת קרובים אינן מברכות.

כפרה לשולח שליח אחרי שהשליח ביקשו שישלחנו ומת השליח בדרך

בשו"ת נודע ביהודה (קמא או"ח סי' לד) דן במעשה ששייש אחד ביקש מאדם אחר שיתן לו סחורות ללכת אל מקום קרוב, ואשתו מחתה ביד הזקן כי הוא תש כח וזקן והדרך משובשת בגייסות, והוא הפציר וביקש מאד שיתנו לו הסחורה, ועפ"י הפצרת הזקן נתן לו הסחורה והלך ונהרג בדרך, ובא לשאול אם צריך תשובה וכפרה.

והביא הנודע ביהודה דברי מהר"י ווייל הנזכרים לעיל שהשולח שליח ומת השליח בדרך צריך המשלח כפרה, ודברי הצמח צדק שהשיג עליו להלכה ולא למעשה. וכתב שנראה שבנידון זה ודאי אין המשלח צריך כפרה, כיון שהוא לא התחיל עם השליח לשלחו, רק השליח התחיל וביקש לשלוח אותו בשליחות הזו כדי להשתכר, ובזה אין שום צד שצריך כפרה. ומעשים בכל יום שאדם לוקח סחורה בהקפה מחבירו או 'אויף גזעצט' והולך לירידים, הכי נאמר שאחריות גוף הקונה על המוכר שאם ח"ו יארע לו מקרה בנפשו יהיה המוכר צריך כפרה, זה ודאי אינו.

וכתב שאעפ"י שהדבר פשוט מסברא, יש גם ראייה ברורה לדבר מסוגיין. שיש לדקדק למה אמר הקב"ה לדוד שצריך הוא כפרה על מעשה נוב, ולא אמר לו שצריך כפרה על שעל ידו נהרג אבנר, שהרי גם אבנר נהרג בסיבתו, שבא אליו לחברון לכרות ברית להעמיד לו מלכות ישראל ושם נהרג, וגם דוד הסכים וכתב אליו שיבוא רק שהתנה שיביא אתו מיכל אשתו בבואו.

אלא ודאי כיון שדוד לא התחיל עם אבנר שיבוא לכרות ברית, אלא אבנר היה המתחיל ששלח אל דוד 'כרתה בריתך אתי והנה ידי עמך להסב אליך את כל ישראל' (שמואל ב' ג יב), ודוד הסכים והשיב 'טוב אני אכרות אתך ברית' (שם ג ג), והיתה כוונת אבנר גם לטובת עצמו להנמק מאיש בושט על דבר הפלגש כנאמר שם במקרא, ולכן אין אחריות הריגתו על דוד. וזה ממש כנידון זה שהשליח התחיל עמו והיה לטובת השליח ולכן אין צריך כפרה. והחיד"א בפתח עינים בסוגיין (ד"ה אמר) הביא דבריו, וכתב שהם נכונים בטעמם.

אך מסיים הנוב"י שהואיל וכתב שהרב בקהלתו הורה שצריך כפרה, לכן לא יבטל דבריו לגמרי, ויתענה שלשה ימים בה"ב. ואם רצונו ליתן איזה מתנה ליתומי הנהרג דבר טוב יעשה.

אמנם **ברוח חיים לחיד"א** (דרוש יד עמ' קע) דחה ראיית הנודע ביהודה מסוגיין, וכתב שלעולם יש לומר שכיון שמגלגלים חובה על ידי חייב (סנהדרין ח). היה דוד צריך לעשות תשובה גם על שנהרג אבנר בגללו, ומה שלא הזכר בדברי הקב"ה הוא משום שכבר עשה דוד תשובה על חטא זה. אבל לעון נוב לא היה די בתשובה, ואם כן אין ראייה גמורה שאין צריך תשובה.

ובשו"ת דברי יואל (או"ח סי' 2 אות ב) ביאר על פי דברי מהר"י ווייל והבאר שבע הטעם שצריכים הציבור לעשות תשובה אם נפל ספר התורה של בית הכנסת, כיון שהס"ת ניתן לנו לתועלתינו וחבה יתירה נודעת לנו שניתן לנו כלי חמדה, ואם נפל הס"ת ואירע לו מקרה ובזיון, לא גרע משליח בשר ודם שאירע לו מקרה רע בעת שעסק בשליחותו לטובת המשלח, שאף התורה עוסקת כל העת בשמירה והגנה על הציבור, ולכן הציבור שהם כמשלחי הס"ת צריכים כפרה על מה שאירע לס"ת בעת השליחות.

מינוי בן גרים לרב

בגמרא מבואר שהנשיא ואב הבית דין, שמעיה ואבטליון, היו מבני בניו של סנהריב. והנה נפסק להלכה (רמב"ם מלכים פ"א ה"ד), אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר (דברים י"ז טו) 'לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא', ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר (שם) 'מקרב אחיך תשים עליך מלך', כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך. וקשה איך מינו את שמעיה ואבטליון לנשיא ואב"ד, והרי לא היו מקרב אחיך.

וכתב בפירוש הריב"א על התורה (פרשת משפטים ד"ה לפניהם) בשם הר"מ מקוצי, שגר אינו פסול לדון אלא כשיש ישראל שיודעים לדון, אבל כשאין ישראל לא, והביא ראיה ממה ששמעיה ואבטליון היו גרים והיו דנים את ישראל, והוא משום שלא היה בישראל חשוב כמותם.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' כו) דן אם יכולים למנות גר לשררת רבנות, וכתב שאפשר לכאורה להוכיח משמעיה ואבטליון שנתמנו לדיינים ונשיאים, אך באמת חוץ ממה שלא ברור לנו בדיוק יחוסם של גדולים אלו, אם לא היתה אמם מישראל, לא שייך להוכיח מהם שהרי הם היו הכי גדולים בתקופתם והיו בשלשלת הקבלה, ומי יודע אם לא היה מין הוראת שעה, וכעין שהיה בדבורה הנביאה שהיתה שופטת [ראה תוס' ב"ק טו. ד"ה אשר, יבמות מה: ד"ה מי לא טבלה] ומה שייך להדמות להם. [ועיקר תירוצו זה הוא כדברי הריב"א הנ"ל].

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' שה) הביא דברי הרמב"ם בפתיחה ליד החזקה שמביא ששמעיה ואבטליון ובית דינם קיבלו מסורת התורה, וכתב שהם היו גרים, ומשמע שישבו בראש הב"ד ומסרו התורה, והקשה שהרי פסולים לשמש כסנהדרין, ואף אם נאמר שעכ"פ כשרים הם בבית דינם לענין מסורת התורה למסור הלאה, הלא בסנהדרין הבית דין צריכים להיות ראויים לכל דבר ואפילו לדיני נפשות, והרי לא היו ראויים, ולמה היו כשרים לישיב בסנהדרין למסורת התורה, וכמבואר במשנה (הגיגה פ"ב מ"ב) שהיה אחד מהם נשיא סנהדרין ואחד מהם אב"ד.

והביא דברי הריב"א הנ"ל בתירוצו לקושיא זו, וביאר את דבריו, שעיקר דין התורה לפסול גר לסנהדרין הוא רק באופן שתלוי בבחירה, שיש כמה וכמה ראויים והנידון את מי לבחור ולהעדיף, בזה גר פסול, אבל כשמסורת התורה בידם וגלוי לכל שהם הגדולים שבדור וראויים לכך, אזי כשרים הם לכל דבר, ובאופן זה אין קפיידא שגוף התורה תהיה בידם והם הראויים לסנהדרין, ולכן היו כשרים אף לדיני נפשות, וממילא יכולים היו לכהן גם בסנהדרין.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

איסור שקר דאורייתא בדבר שאינו מזיק לשום אדם

בגמרא הובא מעשה במקום ששמו קושטא שכל בני המקום לא היו מוציאים שקר מפיהם, ולא היה מת אדם מהם קודם זמנו, ובא רב טבות [או רב טביומי] לשם ונשא אשה מבנותיהם, ונולדו לו שני בנים ממנה, יום אחד ישבה אשתו וחפפה ראשה ובאה השכנה ודפקה בדלת, וסבר שאין זה דרך ארץ לומר לה היכן היא, ולכן אמר 'אינה כאן', ומתו שני בניו. שאלוהו בני המקום מה הדבר הזה, וסיפר להם המעשה כמו שהיה, וביקשוהו לעזוב את עירם שלא יגרה את המוות במקומם.

ומבואר ממעשה זה שמדה מגונה היא לשקר גם בשקר בין אנשים שאינו מביא נזק לאיש, ונחלקו הראשונים אם יש איסור מן התורה של 'מדבר שקר תרחק' (שמות כג ז) במשקר באופן זה שאינו גורם רעה לשום אדם, או שמא אין האיסור בזה אלא בדיינים ועדים וכיוצא בהם, שעל ידי השקר שהם משקרים הרי הם גורמים נזק והפסד לאנשים.

והאריך בזה הגר"י פערלא בביאורו לרס"ג (ח"א עשה כא קנו-קנח:), והוכיח שדעת מוני המצוות שלא מנו למצות עשה 'מדבר שקר תרחק', מלבד הסמ"ג (עשין קז), היא שפסוק זה אינו מדבר אלא בדיינים כפסוק שלפניו, והיא אזהרה לבית דין לדון באמת ולהתרחק מן השקר, וכמו שפירש ראב"ע בפסוק זה. והוכיח כן ממחלוקת בית שמאי ובית הלל (כתובות טז:יז.), תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה, אמרו להן ב"ש לב"ה הרי שהיתה חיגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה, והתורה אמרה 'מדבר שקר תרחק'. והנה על כרחך אין מדובר שם בשקר מפני דרכי שלום, שאם כן לא היו בית שמאי סוברים שיש איסור בשקר זה, ועל כרחך אין שייך ענין דרכי שלום במה שמשבחים אותה בדברים שאין בה. ואף על פי שלא היה לצורך דרכי שלום סוברים בית הלל שאין בדבר משום 'מדבר שקר תרחק', ועל כרחך טעמם הוא לפי שסוברים שאיסור 'מדבר שקר תרחק' אינו אלא אזהרה לדיינים, לפי שעל ידי השקר יוכלו לבוא להרוג נקי וצדיק כמבואר שם בפסוק, והוא הדין גם בדיני ממונות שיבואו לחייב את הזכאי ולזכות את החייב, אבל המשקר לחבירו אינו עובר באיסור דאורייתא אע"ג שהוא דבר מגונה ומדה רעה.

והביא ראיות רבות ליסוד זה מכמה סוגיות בש"ס, וכתב שכן מבואר גם בדברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג אות קפא), שכתב שהמשקר בסיפור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו, אבל כה משפטו מאהבתו שקר מדבר צדק סלה, ופעמים שהוא בודה מלבו סיפור הדברים כולו, האיש הזה יקל ענשו מצד אחד, על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאד ענשו בעז פניו ואהבת השקר, ויכבד עווננו, כי יאהבו לבלי תועלת. ואמר שלמה עליו השלום (משלי י"ט) 'פיח כזבים עד שקר', פירוש, אם תראה אדם אשר יפיח כזבים בשיחתו וסיפור דבריו, תדע כי תביאהו המדה הזאת להעיד שקר באחיו ולענות בו סרה, אחרי אהבתו השקר. וזה החלק התירוהו לקיים מצות ודרישת טובה ושלום, ואמרו (כתובות שם) כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר שהיא נאה וחסודה אף על פי שאינו כן. ואמרו (יבמות סה:): מותר לשנות בדברי שלום, שנאמר (בראשית נט ז-י) 'אביך צוה לפני מותו לאמר כה תאמרו ליוסף אנא שא נא' וגו'. ויש אנשים יחליפו מקצת הדברים אשר שמעו בבלי דעת, כי לא ישיתו לבם לחקור בעת שמעם, גם זאת מדה רעה.

סדר הזכרות 'הרחמן' בסוף ברכת המזון

כתב הרמב"ם (סדר תפילות נוסח ברכת המזון), שאומרים בנוסח ברכת המזון 'הרחמן יזכנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא'. ובטעם הדבר שמסיימים בזה כתב בספר הרוקח (הל' סעודה ס' שלז), שהוא לפי שכתוב בשיר המעלות (תהלים קלב טו, יז) 'צידה ברך אברך אבינויה אשביע לחם, שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי, וסמך הכתוב השביעה מהמזון לצמיחת קרן משיח, ולכן יש להזכירו בברכת המזון.

והנה בשבתות נוהגים להוסיף 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה', ובימים טובים מוסיפים 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב', כמו שנזכר במג"א (סי' תצ"א). ויש חילוקי מנהגים בהזכרה זו.

יש שלא להזכירו מעין המאורע ב'הרחמן', וכן הוא בנוסח ברהמ"ז אשר במחזור ויטרי, שאין שם הזכרת שבת ומועדים בהרחמן, וכן מהר"י עייאש בנוסח ברכת המזון שבספרו וזאת ליהודה לא הביא הזכרת מאורע ב'הרחמן' כלל. ובסידור נאפולי (שנת ר"ן) אחר 'הרחמן הוא יחינו ויזכנו לימות המשיח' כתוב 'הרחמן הוא ינחילנו לעולם שכולו שבת', לא כסדר הנהוג, וגם לא נזכר שם 'הרחמן' לשאר ימים טובים.

וגם בהגדת בני קנדיא [יון] כתוב קודם 'הרחמן הוא ינחילנו יום שכולו שבת שהוא מנוחה לחי העולמים', ואח"כ 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח ולחיי העוה"ב'. ובנוסח ברהמ"ז לבני רומי (ליוורנו שנת תרט"ז) ג"כ נזכרו המועדים אחר 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', אלא ששם יש הזכרה מיוחדת לכל יו"ט.

אך בלקט יושר (ח"א עמוד לט ענין ב) כתב על רבו התרומת הדשן, שכשהיה ר"ח היה מברך 'הרחמן יחדש החדש הזה עלינו לטובה ולברכה' קודם 'הרחמן יזכנו'. וכן נדפס בסידורים ספרדיים, כגון סדר מאה ברכות (וינציאה תק"י) ואשכנזיים [אך בברכת המזון וזמירות פראג ער"ה, נדפסו 'הרחמן' שמעין המאורע ו'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח' זה לצד זה בשני טורים].

ובהגדה של פסח חלוקא דרבנן (פירוש מטה אהרן פה). דקדק במה שאומרים תחילה 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת' ואחר כך אומרים 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', שהרי ימות המשיח קודמים לעולם הבא שהוא 'יום שכולו ארוך', והיה ראוי להקדים תחילה ימות המשיח ואחר כך לבקש על העולם הבא.

ותירץ על פי המבואר בסוגיין שנחלקו עולא ורב יוסף, עולא אמר שרוצה שיבוא משיח אבל הוא לא יראה אותו, מפני קושי חבלי משיח, ורב יוסף אמר שרוצה לראותו אפילו אם לא ישב אלא בצל הרעי של חמורו.

ופירשו המפרשים שעולא סובר שיהיו צרות רבות ורעות בימות המשיח, ורב יוסף סובר שכדאי לסבול צרות אלו כדי שעל ידן יבוא לחיי העולם הבא. ולכן אומרים תחילה 'הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת', ומבקשים לבוא לעולם הבא, ואיך יבוא לזה, על ידי 'הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח', שחבלי משיח יזכנו ויזכו לעולם הבא, ולכן מקדימים להזכיר את העולם הבא כדי שלמענו יבקשו לחיות ולראות את ימות המשיח.

כל אדם שאין לו דעה אסור לרחם עליו

ותמוה דמה חטא אם אין בו דעת הלא גם על בהמות וחיות נעדרי שכל יש לרחם, ורק התירוף בזה, דמי שהוא בר דעת אם יבקש דבר מהראוי לרחם עליו, אבל מחוסר שכל לפעמים מבקש דבר וזה הוא לרעתו, ואם ירחמו עליו ויעשו שאלתו יגיע לו נזק ממנו, וזה פירוש אסור לרחם עליו ולעשות משאלותיו, ורק יש לחקור אם מה שמבקש הוא לטובתו.

(פרדס יוסף, פרשת ויקרא)

מאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל וכו' אלו בני אדם שאין להם לחלוחית של מצוה וכו'

בהפטרה של שבת חול המועד כתיב 'העצמות היבשות שמעו דבר ה' וגו', העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו. ואיתא בגמרא אלו בני אדם שאין בהן לחלוחית של מצוה, שמעו דבר ה' וגו' זה נחמה אפילו לאלו שאין בהן לחלוחית של מצוה. כי בפנימיות של כל אחד מישראל קבועה נקודה של מציאת חן בעיני השי"ת, איתא בגמרא בשעה שהפיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש אמר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא, על ידי שיש בבני ישראל כאלו שיש להם כוחות למסור נפשם על קדושת שמו יתברך מתעוררת חיות בנפשות הנמוכות והגרועות, אף שאין בהם לחלוחית של מצוה אפילו לאחר פטירתן.

(אמרי אמת, שבת חול המועד פסח תרס"ו)

במשיח כתיב דמורח ודאין

כתיב (דברים א טז) 'ואצוה את שופטיכם בעת ההוא לאמר שמעו בין אחיכם' כלומר, בעת ההוא צריך לשמוע הבעלי דינין כדי לשפוט צדק אבל לעתיד לבא במשיח כתיב דמורח ודאין, אין צריך לשמוע הבעלי דינין דמורח, אפילו בלא שמוע הבעלי דינין יודע עם מי האמת.

(קדושת לוי, פרשת דברים)

רבי יצחק נפחא אמר אזנים גלה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו

הרי שמחנה אשור שהיו רשעים, ובכל זאת כשהיה צורך בכך נפקחו אזניהם והגיעו להן קולות שבני האדם לא רגילים לקלוט אותם, ושמעו שירה משמים שירה של חיות הקודש, ודוק שר' יצחק בר נפחא לא אמר שאזנים נבראו להם אלא אזנים גילה להם, כלומר שחוש שמיעה כזה טבוע בכל אדם מתחילת יצירתו ובכוחו לקלוט שירה משמים, אלא בגלל חטאיו ירד ממדרגה זו ואזניו נסתתמו, וכאן עשה הקב"ה נס וגילה את אזניהם שחוש השמיעה שלהם יפעל כפי כוחם הטבעי, אלא שהם לא היו ראויים לכך מצד מדריגתם ולכך לא עמד בהם כוח לשמוע שירה זו ומתו כולם.

(הגדה של פסח, הסבא מסלבדוקה)

גם החתן שלך יקבל

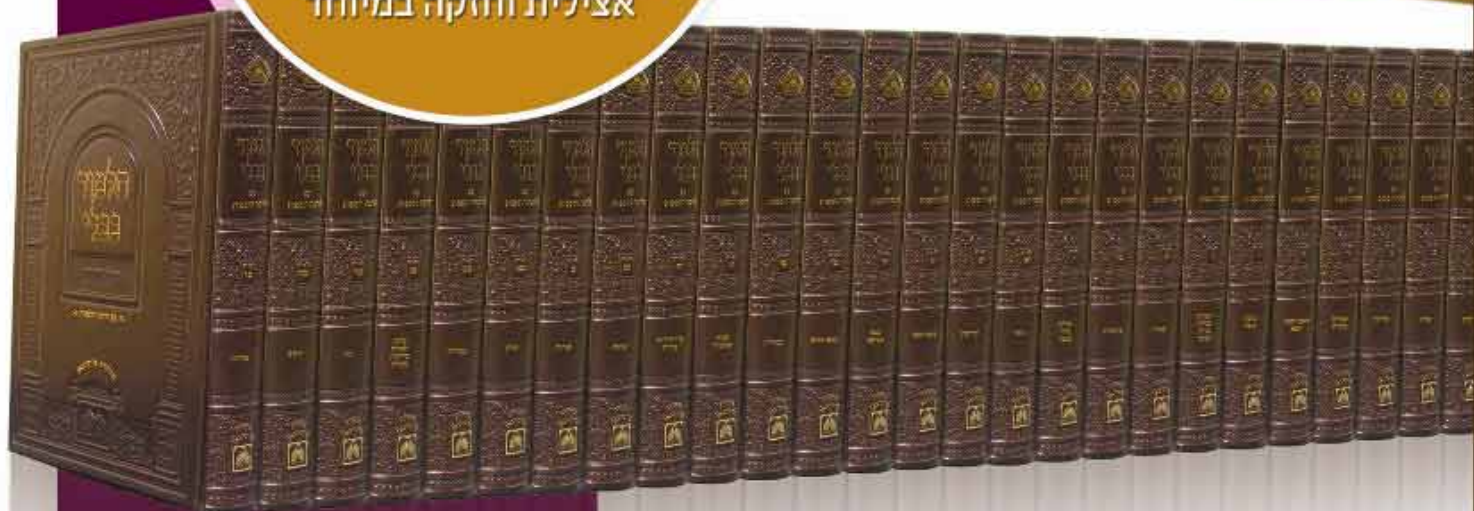
את השי"ס הבינוני
במהדורה המורחבת (31 ס"מ)

והשנה

במהדורה מיוחדת
בכריכת דמוי עור חדשה
אצילית וחזקה במיוחד

ש"ס עזרה

המתנה המושלמת לחתן המושלם

רק השנה

מבצע מיוחד על השי"ס החדש והיוקרתי

רוכשים את השי"ס המורחב
המפאר כל בית בישראל

2600 ₪ בלבד
במקום ~~2900~~ ₪

וגם מקבלים

סט מתיבתא על מסכת אבות
6 כרכים מפוארים עם לקט נרחב של כל המפרשים על המסכת

המתנה ברכישה המהדורה המורחבת החדשה דמוי עור
או ברכישה ש"ס החתנים המפואר (36 ס"מ) ולבד!
המלאי מוגבל וכל הקודם זוכה!!

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בהנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

חדש - הופיע ויצא לאור במדבר א

הספר לביקור יאט לאילן!

באורך נראה

אור

לחמש אור החיים המבואר

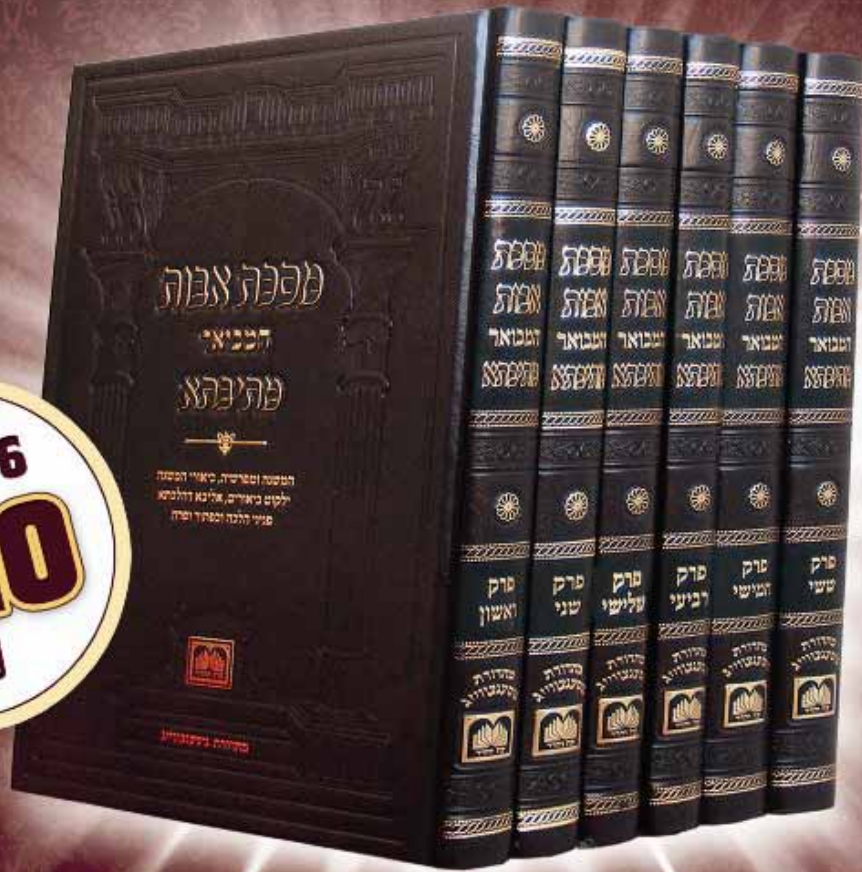
- פירוש רש"י השלם עם ביאור חדש מלוקט ממפרשי רש"י
- מהדורת 'אור החיים' מונה בדקדוק רב ע"פ דפו"ר בתכלית הפאר
- ביאור 'מאורי אור' - ביאור על דברי האוה"ח הק'
- ילקוט 'מאורי החיים' - לקט נרחב של מקורות
- מאמרי חז"ל וטובאות מספה"ק על 'אור החיים'

מתגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בהנחיות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

6 כרכים
240
 ש"ח

'מת'בתא' על מסכת אבות

כינוס עשיר מאוצרותיהם של חכמי הדורות, יוצרים תענוג צרוף בלימוד מסכת אבות, כאשר הדיק האיכות והפאר מתמזגים במאות מעלות טובות והוספות רבות הנחוצות להבנת דברי הקדמונים כמלאכים. הכל, בפונדק אחד מפואר בהדרו, בעימוד משובב לב ומאיר עיניים שטרם נראה כמותו.

המשנה ומפרשיה - כל מפרשי המשנה ערוכים מחדש * ביאורי המשנה * ילקוט ביאורים * אליבא דהלכתא פניני הלכה * כפתור ופרח * מבוא מיוחד על מסכת אבות

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 מוקד הזמנות: 1800-22-55-66